

РОЗДІЛ 4

ІНТЕГРАЦІЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИННИКІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

УДК 364-787.4:622-057.86

Зінаїда Бакум, Світлана Хоцькіна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ АДАПТАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ГІРНИЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Бакум З. П., Хоцькіна С. М. Психолого-педагогічні чинники адаптації випускників гірничих факультетів в умовах сучасного підприємства.

На основі зростання статусу адаптаційних процесів майбутніх фахівців до виробничої діяльності авторами статті обґрунтовано значущість формування психолого-педагогічних чинників адаптації випускників гірничих факультетів в умовах сучасного підприємства.

Ключові слова: адаптація, майбутні гірничі інженери, діяльність гірничих інженерів, трудові навички.

Бакум З. П., Хоцькіна С. Н. Психолого-педагогические аспекты адаптации выпускников горных факультетов в условиях современного предприятия.

На основе возрастания статуса адаптационных процессов будущих специалистов производственной деятельности авторами статьи обоснована значимость формирования психолого-педагогических факторов адаптации выпускников горных факультетов в условиях современного предприятия.

Ключевые слова: адаптация, будущие горные инженеры, деятельность горных инженеров, трудовые навыки.

Bakum Z. P., Khotkina S. M. Psychological and pedagogical aspects of adaptation of mining faculties graduates in the context of a modern enterprise.

Basing on the increasing status of adaptation processes for future industrial specialists the authors substantiate the importance to form psychological and pedagogical factors of adaptation of mining faculties graduates in the context of a modern enterprise.

Key words: adaptation, future mining engineers, mining engineers' activity, labour skills.

Період адаптації молодих фахівців вирізняється особливою складністю, оскільки пов'язаний із суттєвою зміною мети, характеру, умов діяльності, соціального оточення, статусу і ролей. Адаптивні здібності особистості, уявлення про професію, ціннісні орієнтації, конкретні життєві плани випускника, їх відповідність реальним умовам на підприємстві визначають подальше становлення гірничого інженера.

Відтак найважливішою характеристикою діяльності випускника вищого навчального закладу, на думку багатьох науковців, є його адаптація до виробничої діяльності (О. Алексєєв, В. Морґун, В. Семиченко, М. Шкодин та ін.).

Спеціалізація й розподіл інженерної праці, поглиблення диференціації інженерів на дослідників, конструкторів, технологів висуває проблему самореалізації у структурі інженерної діяльності як необхідної умови розвитку професійних здібностей та нахилів. Саме в цьому вбачаємо взаємозумовленість поняття «адаптація» як комплексу складників цілісної структурної професійно-виробничої організації діяльності гірничих інженерів.

Метою статті є визначення комплексу психолого-педагогічних чинників адаптації випускників гірничих факультетів в умовах сучасного підприємства.

Процедура адаптації охоплює три логічні взаємозумовлені блоки: уведення співробітника до корпоративної культури, адаптація до службових обов'язків та моніторинг ефективності адаптаційного процесу.

Етап 1. Ознайомлення з корпоративною культурою.

На цьому етапі молодого фахівця знайомлять із підприємством. Уходження в колектив починається з опанування внутрішнього трудового розпорядку, функціональних норм, колективної комунікації тощо.

Етап 2. Вступ до спеціальності.

Співробітник під керівництвом наставника розпочинає виконання конкретних практичних завдань.

Етап 3. Моніторинг ефективності адаптації.

За підсумками випробувального терміну відділ розвитку персоналу отримує документи (таблиці, в яких зазначено всі адаптаційні процедури співробітника та час їх виконання; звіт (у контексті результатів співбесіди). У результаті оцінювання діяльності відділу розвитку персоналу надається відгук про мікроклімат колективу [3, с. 34].

Як переконують сучасні дослідження (Т. Медведовська, Т. Шаргун), постає актуальним не тільки розуміння творчої інженерної діяльності, а й готовності фахівців до прийняття нестандартних рішень, що вимагає відповідного залучення виробничо-професійної бази знань за потреби творчої реалізації в гірничій галузі. Відтак апелюємо до визначення особливостей навчання гірничих інженерів – самокерованості, досвідченості, готовності до співпраці, зорієнтованості на проблемне навчання (рис. 1). Логічна єдність та взаємозв'язок компонентів сприяє реалізації провідного завдання адаптації – організації навчального процесу з гірничими інженерами, за якого постають співавторами.

Рис. 1 Компоненти адаптації гірничих інженерів

У контексті вищезокресленого є актуальним науковий доробок Карла Роджерса з визначення психологічних особливостей ініціаторів процесу взаємодії:

- природний науковий потенціал особистості;
- досягнення ефективності навчання за умови актуальності предмета дослідження;
- зміни в самоорганізації й сприйнятті – результат навчально-пізнавальної діяльності;
- самокритика та само оцінювання – пріоритет творчості, самовпевненості [4].

Значущим чинником результативності адаптації постають характеристики наявних процедурних та специфічних типів знань гірничих інженерів. Початковий етап природного навчання – отримання конкретного досвіду на матеріалі рефлексивного спостереження. Узагальнивши й інтегрувавши систему наявних знань,

фахівець розуміє абстрактні поняття. Здобуті знання – гіпотези – перевіряються під час розв’язання експериментальної частини виробничої ситуації – змодельованої чи реальної. Тому процес навчання за умов адаптації є циклічним, оскільки триває до сформованості певної навички.

Трудові навички формуються у процесі виконання виробничих вправ – цілеспрямованого систематичного повторення діяльності задля підвищення якості (із фізіологічної позиції виробничі вправа є дієвим засобом розвитку резервів організму, методом удосконалення діяльності). Відтак постає значущим розкриття поетапності формування трудових навичок адаптаційного процесу.

Попередній етап – усвідомлення навичок, чітке розуміння мети.

Аналітичний етап – оволодіння окремими елементами дій, чітке розуміння послідовності виконання за інтенсивної концентрації довільної уваги.

Синтетичний етап – формування цілісної системи трудових рухів, дій, автоматизація навичок, послаблення довільної уваги.

Етап закріплення та високої автоматизації дій – точне, економне, стабільне виконання складних усвідомлених дій.

Відповідно, ситуаційний контакт матиме певну логічну структуру (рис. 2).

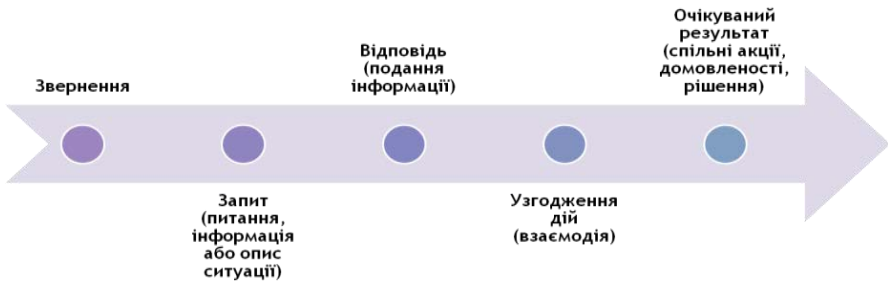

Рис. 2 Елементи ситуаційного контакту

Отже, процес формування трудових навичок гірничого інженера охоплюватиме чотири складники (рис. 3):

- 1) утворення рухових структур, що об’єднують певні трудові навички;
- 2) виявлення сигналів, які мають пряме відношення до виконуваних дій, що приводить до формування сенсорно-моторної структури навичок;
- 3) формування навичок – зміна співвіднесення між рівнями регуляції (на перших етапах навчання рухові дії регулюються процесами мислення та мовою);
- 4) засвоєння ритму виконуваних дій, що сприяє тривалому виконанню роботи без утоми.

Рис. 3 Процес формування трудових навичок

Результативність засвоєного перевіряється під час розв'язання та аналізу низки виробничих ситуацій, що передбачає створення нових практичних умов впровадження вже набутих знань.

Оскільки визначальним чинником будь-якої діяльності є фахівець із конкретними потребами та можливостями, рівнем соціальної й інтелектуальної свідомості, ціннісними орієнтирами, проблему мотивації варто розглядати крізь призму спеціаліста з його вимогами, психологією й філософією життя [2]. Тобто, початковим пунктом управління за допомогою мотивації є мотиви гірничих інженерів. Відтак зміст мотивації випускників гірничих факультетів в умовах сучасного підприємства має охоплювати три ключових поняття: зусилля, організаційні завдання й індивідуальні потреби (рис. 4).

Рис. 4 Формула мотивації адаптаційного процесу гірничого інженера

У процесі мотивації відбувається досягнення організаційної мети в сукупності з задоволенням індивідуальних потреб. Тому задля досягнення окресленої мети мають виявитися енергійні зусилля, для цього варто забезпечити *реалізацію потреб*.

Такий механізм мотивації (основою якого є потреби) сприяє:

- формуванню потреби фахівця, спонуканню до пошукової діяльності (усвідомлення потреби, унаслідок чого – переживання, бажання, що породжують стан напруження й намагання відновити рівновагу, сприяють виникненню бажання пошуку шляхів і засобів задоволення потреби); на цій стадії з'являється абстрактна мета;

- пошуку зовнішньої та внутрішньої активності (*зовнішня* пошукова активність здійснюється в маловідомій ситуації під час пошуку реального об'єкта задоволення потреби; *внутрішня* – пов'язана з уявним оцінюванням конкретних предметів);

- вибору конкретної мети та формуванню намірів [2].

У процесі виробничої діяльності формується система мотивів, з яких одні є домінуючими, інші – підпорядкованими. Тому від рівня мотивації залежить ставлення до об'єктивних чинників діяльності. Зауважимо, що перспективна мотивація є джерелом активного творчого ставлення до діяльності, близька – характеризується відсутністю перспективи.

Відповідно до різних потреб (матеріальних та духовних), які покладено в основу мотивів, окреслюють групи мотивів. Зауважимо, що соціальна природа суб'єкта відображається на мотивації та потребах майбутнього гірничого інженера (рис. 5).

Рис. 5 Ієрархія мотивів гірничого інженера

Важливим постає вміння розуміти мотиви діяльності та вміння ставити завдання, які розкривали б перспективу за доступного донесення важливості та значущості досягнення мети.

Молодому спеціалісту притаманна ієрархія мотивів – від найбільш загальних, що характеризують спрямованість діяльності (концепція життя, система цінностей), – до ситуативних, пов'язаних із задоволенням певних потреб за конкретної ситуації.

Найвищим рівнем потреб (за фізіологічними) є задоволення потреб у спілкуванні, повазі, незалежності тощо. Зауважимо, що соціальна природа будь-якої особистості відображається в мотивації на рівні потреб. Тому в професійній царині діяльності *гірничого інженера* значущими постають соціальні потреби спілкування; належного соціального становища; визнання іншими; самоствердження; самореалізації тощо.

Так, ще з давніх-давен робилися спроби пояснити поведінку людей, розкрити причини цілеспрямованої діяльності. З різних позицій розкривалися мотиваційні аспекти: активізація, стимулювання, управління, реалізація цілеспрямованої поведінки фахівця [2]. Не випадково значущим постає комплекс потреб суб'єкта, інтересів і взаємопов'язаних бажань, установок та ціннісних орієнтацій. Потреби та їх похідні (бажання, інтереси тощо) є суттєвими чинниками, які визначають лінію індивідуальної поведінки фахівця.

Отже, відповідність певних якостей гірничого інженера передовсім особливостям професійної діяльності є пріоритетною умовою адаптованості особистості. Зокрема, професійної адаптації, що характеризується не лише пристосуванням, а входженням до активної фахової діяльності. Для молодого фахівця гірничої галузі це – засвоєння професійних і соціальних функцій, активне включення в життя трудового колективу, що є показником певного рівня розвитку соціальної активності. Саме на цих аспектах акцентуватимемо увагу в подальших наукових розвідках.

Література

1. Абрамчук О. Процес виховання студентів університету в позаурочний час / О. Абрамчук, О. Федун // Молодь і ринок. – 2009. – № 9. – С. 32–36. **2. Крягжде С. П.** Психологія формування професійних інтересів / Крягжде С. П. – Вільнюс : Моклас, 2001. – 195 с. **3. Машбиц Е. И.** Психолого-педагогические проблемы компьютеризации обучения / Машбиц Е. И. – М. : Педагогика, 1988. – 192 с. **4. Studies on higher education institutional approaches to teacher education within higher education in Europe : Current models and new developments.** – Bucharest, 2003. – 155 p.

УДК 378.015.31:[37.011.3051:78]+784.1

Елеонора Кокарева

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ТВОРЧОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ХОРОВЕ ДИРИГУВАННЯ»)

Кокарева Е. О. Дидактичні умови творчого саморозвитку майбутніх учителів музики (на прикладі вивчення дисципліни «Хорове диригування»).

У статті виокремлено евристичне навчання як засіб творчого саморозвитку майбутніх учителів. На цій основі обґрунтовуються дидактичні умови творчого